

JOAN FUSTER

AFORISMES

Introducció i propostes didàctiques:
Isidre Crespo

• Biblioteca joan fuster •

bromera

A LA RIBERA DEL XÚQUER

AFORISMES '(SEMI)INÈDITS'^{1, 2}

I) «JUDICIS FINALS», 'LA NOSTRA REVISTA', NÚM. 61,
(MÈXIC, JULIOL, 1951)

1. Qui està disposat a morir per un ideal està, en el fons, igualment disposat a matar per l'ideal. Totes les doctrines comencen amb uns màrtirs i acaben amb una inquisició.

[CPI: 92, 3]

2. Quan s'ha perdut la fe, hom no roman en una completa neutralitat religiosa. O hi ha ressentiment, o hi ha nostàlgia. A vegades hi ha una mescla d'ambdues coses: són els casos desesperats.

3. La soledat és l'única virtut viril. Vull dir: l'única que no poden practicar les dones i l'única que mereix ser practicada per l'home.

1. Els números indiquen les pàgines i la posició en la pàgina, segons la versió de *Consells, proverbis i insolències*, Edicions 62, Barcelona, 1968.

2. (*Semi*)*inèdits*, en el cas present, vol dir: 'publicats abans de *Judicis finals*—Mallorca, Moll, 1960—'; (*semi*)*inèdits* perquè uns quants no van veure la llum en l'esmentat llibre ni en cap dels reculls posteriors, tret del nostre.

4. No tothom és capaç d'avorrir-se. El tedi exigeix una tècnica refinada i una predisposició personal ben particular. En essència: cal tenir molta imaginació, esgotar-la, i després sentir-ne enyorament. [CPI: 51, 1]

5. Si en aquest món hi ha alguna cosa intrínsecament dolenta és, sens dubte, l'Estat.

6. El surrealisme és aquella part de la Gramàtica que encara no ha trobat sistematitzadors. [JFV: 13, 3]

7. Urgeix una readaptació al vocabulari nou de certes frases consagrades. Per exemple, convindria dir: *Qui estiga net de complex, que llance la primera pedra. O: La sisena, sofrir amb paciència les neurosis del proïsme.*

8. Hi ha dues menes de cristians —dues menes de professar qualsevol ideologia—: els qui prefereixen recordar que *aquell qui no està amb mi, està contra mi* (Math., XII, 30), i els qui creuen que *qui no està contra nosaltres, està amb nosaltres* (Luc., IX, 50). [JFV: 13, 1; CPI: 83, 6]

9. L'edat mitjana pogué ser impunement democràtica perquè no era liberal. La nostra època, si Déu no hi posa remei, deixarà de ser liberal a conseqüència de la democràcia. (Avis: per liberalisme entenc qualsevol cosa menys la mística de la juridicitat.)

10. El pitjor de Wagner és que inevitablement ens sembla un mentider. [CPI: 70, 5]

11. Epigrama per a una orla d'estudiants de medicina o teologia:

Ets invencible, Oh Mort, però nosaltres et coneixem, i això és la nostra força.

12. Quin abís entre Stendhal i Dostoievski! Un abís, en efecte, d'epilèpsia i cristianisme. [CPI: 74, 6]

13. És revelador: a partir de l'edat mitjana, els pelegrins ja no van a Terra Santa; van a Roma. Potser per comoditat.

14. El dia que vaig sentir la música del *Ça ira* vaig perdre el poc de respecte que em quedava per la Revolució Francesa. D'això només es podia derivar que el torn de partits i la secularització dels cementeris. [CPI: 99, 1]

15. Unamuno, quin home més poc sensual! Mai no va saber trobar gust a la Música, ni a la Mar, ni a la Litúrgia...

16. Potser la fórmula antitotalitària fóra: *governar amb l'oposició*. Però hom dubta de la seua viabilitat si té en compte que hi ha una revolució pendent.

17. Tolstoi: heus ací el deplorable exemple d'una moral sense religió, portat a les últimes conseqüències. Que són: negació, esterilitat, tristesa.

18. Estic segur que, allà en el fons del fons, la gran majoria dels antisemites ho són perquè els jueus inventaren el sentiment del pecat i l'escamparen pertot.

19. Em sembla estrany que molts d'aquells que lloen Napoleó menyspreen i blasmen, en canvi, Cabrera. Al capdavant, com a tipus humans —no com a suports d'ideologies ni com a tècnics d'estratègia—, no trobe entre l'un i l'altre més que una diferència: que Napoleó *va matar* més gent. [CPI: 89, 3]

20. Fills de l'oci són els vicis, sense excloure'n la filosofia. Si teniu unes hores buides i mireu d'esmerçar-les, és fàcil trobar-vos embalats en un diàleg així:

—¿On aniríem?

—És igual. L'important és trobar una cosa amb què passar la vesprada.

—Compte! No ets tu qui ha de passar la vesprada. És la vesprada que passa per tu.

—O la que passa en tu.

Etc.

Aquesta metafísica *amateur*, amb una mica d'habilitat, es pot convertir en una teoria respectable, o almenys en una imitació bastant amena de *La muntanya màgica*.

II) «JUDICIS FINALS», 'PONT BLAU 1', NÚMS. 3-4 (MÈXIC, NOVEMBRE-DESEMBRE, 1952)

21. Està escrit: «No judiques, si no vols ser judicat». Tanmateix, no es tracta d'una qüestió de voluntat: segons sembla, serem —i ja ho som— irremeiablement judicats. ¿Per què, doncs, privar-nos ara del gust d'anar judicant els altres pel nostre compte? [CPI: 19, 1]

22. Suposem que el poble no lapidàs els seus profetes. ¿Què passaria? [CPI: 85, 3]

23. Les opinions —diguem-ne les idees— de Josep Pla són, quasi sempre, trivials o vulgars. En canvi, Pla posseeix un aparell sensorial d'una voracitat extraordinària. Dubte entre qualificar-lo de sibarita o de ganut. Siga una cosa o l'altra, ho és d'una manera com no és gens freqüent en cap literatura. Això el singularitza —i el salva.

24. SOBRE L'IMPRESSIONISME.— És difícil esbrinar si el pintor, temptat per la llum, s'abocà al paisatgisme, o si, al contrari, obligat al paisatgisme per un imperatiu d'ascendència romàntica, no hi trobà més valor plàstic interessant que la llum.

25. No hi ha cosa més saludable, espiritualment, que posar en clar la part de raó que mai no podrem arrabassar als nostres enemics. [CPI: 50, 6]

26. Ja coneixeu el cèlebre aforisme grec: «*Fuster és la mesura de totes les coses*». [CPI: 19, 2]

27. Un altre mot depauperat: *faula*. ¿Hi ha res de més vulgar —menys *fabulós*— que aqueixes «escenificacions animals» del sentit comú?

28. Sembla una bajanada: però la primera condició per a ser cínic és que els altres no ho siguin.

29. Joan Miró té un no sé què d'Esperit Sant.

(Segona versió: Si l'Esperit Sant pintava, ho faria com Joan Miró.) [CPI: 64, 6]

30. «Primer publicà que fariseu!» —deia una vegada, tot engrescat, el senyor Josep Maria de Sucre.

«Heus ací —em deia jo— un subtil propòsit de fariseu.»

31. El nadó, que era dels que fan bondat per principi, s'estava quiet, amb els ulls esbatanats i els punys closos. La senyora que hi era de visita, ho venia comprovant des de feia una estona llarga. Per fi va comentar filosòficament:

—Pobres criatures! Deuen avorrir-se molt!

32. Els poetes bons sempre són *incomparables*. Però incomparables ells amb ells.

33. La geometria ha estat sempre present en el quadre. N'és una mena d'esquelet. Endosquelet (l'art clàssic, per exemple) o exosquelet (el cubisme o l'art abstracte, per altres exemples). En tots els casos, un os: un os que apartem maquinalment quan anem a «empassar-nos» la pintura.

34. RÈQUIEM PER ANDRÉ GIDE.— Heus ací una mort davant la qual només és possible el silenci, un silenci dens, impassible. Ni oració, ni elegia, ni balanç literari. Ha estat una mort senzilla, tranquil·la. Podria dir-se i tot, que ha estat una mort resignada: però, aquesta és una paraula massa cristiana per al cas. André Gide ha mort com va viure: sincerament. En l'última etapa difícil, tampoc no es deixà véncer pels enormes fantasmes. Ell els havia combatut sempre. La seua ve-

llesa resultà bellament invulnerable. I Déu, que no maneja mesures parcials, haurà acollit en la Seua gloriosa memòria el nom d'aquest gran esperit. D'aquest esperit religiós i tenaç. Perquè Gide fou sobretot un incansable cercador de veritats. Potser no en trobà més que una: la *seua*. (¿I és possible trobar alguna veritat que no siga la nostra, cadascú la seua, irreductible, precisa?) Gide trobà la *seua* veritat, i s'esforçà a viure-la, a viure fidelment en ella. Aconseguí, almenys, expressar-la. «Tot home que no s'expressa —deixà dit— és inútil i és dolent.» Gide s'expressà: amb netitud, amb valentia. És la seua millor lliçó —quasi la seua única lliçó—. Per repassar-la, he obert un llibre d'ell, a l'atzar. Ara és l'ocasió de tornar a llegir-hi, en homenatge respectuós i ferm. Així ho hauria volgut ell. Així ho ha preferit, també, el pastor que presidia les seues exèquies, a Cuverville, quan canvià el respons per les pàgines del *Numquid et tu...*³ (febrer, 1951)

35. Joanot Martorell era cunyat d'Ausiàs March. En aquest cas es pot dir que la seua *afinitat* era estrictament jurídica.

36. URBANISME.— Art de pintar de blanc els cascots dels guàrdies de trànsit.

37. Em són simpàtics els homes que, com ara Bloy o Maurras, han estat capaços de guanyar-se tantes, tan diverses i tan completes enemistats.

38. Hi ha una «por de conèixer», que és la por de convertir-se en —o a— allò que coneixem. [CPI: 25, 5]

3. 'Potser tu també'.

39. Algú qualificà la «poesia pura» —tal com la definia l'abat Brémond— de «pura inanitat sonora». ¿Qui se'n recorda ja, d'aquella asèpsia lírica? I tanmateix ara es parla molt —almenys per ací— de Piet Mondrian. Les *composicions* abstractes del pintor holandés són, també, «pures inanitats plàstiques»... [CPI: 66, 3]

III) «JUDICIS FINALS», 'PONT BLAU 2', NÚM. 26
(MÈXIC, DESEMBRE, 1954)

40. D'Ors digué de Maragall, i ho digué amb un cert to de censura, que era un poeta *interjeccional*. El terme em sembla exacte, però no la valoració. Crec que un poeta és poeta en la mesura que aconsegueix convertir cada paraula en interjecció. Interjeccionant l'idioma, el salva de la mort i de la didàctica.

41. «*Balzac quotidien*», que deia Le Corbusier. Hi ha gent que no llegeix dels diaris més que la secció de successos: pitjor que aquests són, potser, els qui no la llegeixen mai. Els primers es complauen en la mera curiositat; els altres s'entossudeixen en la ignorància. A tots, però, se'ls escapa el dolor més constant, més alligador, més trist, que posseïx la vida. I, sobretot, obliden que també ells estan exposats a ser protagonistes d'una d'aquestes petites notícies...

42. Admire molt l'obra de Salvador Espriu, entre altres raons més serioses, perquè ha intercalat una mica de semitis-

me enmig d'una literatura de tantes pretensions hel·lèniques com la catalana. [CPI: 68, 6]

43. La bona fe, la bona fe... Els fanàtics, ¿veieu?, tots són gent de bona fe. [CPI: 50, 1]

44. Julien Benda fou (sí, en pretèrit: fou), no solament un insigne fòssil literari, sinó també tot el contrari del que pretenia ser, és a dir, burgés, nacionalista i polític. Triplement *traïdor*.

Quin *clerc*,⁴ tu!

45. SOBRE L'EXCEPCIONALITAT DE L'ESCRIP-TOR.— Certament, l'home és un «bípede implume». Però l'escriptor en té una, almenys, de ploma. Encara que només siga metafòrica. Això li confereix un lleuger aire de família amb els pells roges i els paons reials.

46. «*No nacen las ideas de los puños.*» És evident. Però les nostres idees són unes altres després de les punyades. Sobre-tot si som els qui les hem rebudes. [CPI: 82, 1]

47. Certes ironies de Josep Carner em fan l'efecte que ell, el poeta, té l'elegància cansada de qui «ha llegit tots els llibres» i que tanmateix troba divertit escriure'n pel seu compte. [CPI: 62, 3]

48. Els déus ajuden els audaços per pur sentit de l'humor. [CPI: 24, 3]

4. En francès, antigament: 'persona instruïda, lletraferit'; modernament: 'intel·lectual'.

49. RENAN.— Una monja. Incrèdula i erudita, però.

[CPI: 76, 4]

50. Jo no sabia com interpretar-ho. Però el fet és que, fa vint o vint-i-cinc anys, únicament els surrealistes citaven encara Ramon Llull i en recomanaven la lectura. Després, ni els surrealistes.

51. Deveu haver sentit moltes vegades esgrimir aquell principi segons el qual «el fi no justifica els mitjans». Fixeu-vos-hi bé, però, qui són els qui el profereixen. Veureu com, en la major part dels casos, es tracta d'un senyor que seu en butaca, que no vol recordar com ha arribat a seure-hi i que menys encara vol que l'en facen aixecar.

52. Amb una mica d'habilitat i una altra mica de menfotisme, es pot trobar justificació per a tot. ¿Per què, doncs, molestar-se a justificar res? I no obstant, ens passem la vida justificant-nos. Mireu: ho estic fent jo mateix, quan escric açò...

IV) «JUDICIS FINALS», 'PONT BLAU 3', NÚM. 40
(MÈXIC, 1 DE FEBRER, 1956)

53. Leonardo deia que la pintura és «neboda de la natura». No dic que no ho fos, en la seua època. Avui, les relacions entre totes dues semblen més aviat de sogra i nora.

54. ESDRÚIXOLS.— La metafísica és una supervivència acadèmica de la nigromància.

55. Després del Romanticisme, les literatures occidentals comencen a tenir —a més de color i sabor— olor local.

La francesa, olor d'alcova —parisenca o provinciana— remorosa d'adulteris.

La castellana, de *cocido*, i de *cocido* pobre.

L'alemanya, de cerveseria mesocràtica o universitària, segons.

La russa, de suor de tísic.

La italiana, de *camerino*.

L'anglesa, de te de senyores estèrils.

La catalana, de botiga, naturalment: més aviat, de botigueta.

Tot això s'ajusta als tòpics consagrats. Què hi farem! Jo —t'ho assegure, lector— no en tinc la culpa.

56. Unes mateixes causes produeixen els mateixos efectes —però, no en la història. [CPI: 95, 6]

57. Quan una política exigeix sacrificis —«sacrificis humans» o d'altres—, és que comença a confondre's lamentablement amb la religió.

58. Desenganyeu-vos, amics assistents als concerts: la música —tota la música, de Bach a Armstrong— és per a dansar-la o cantar-la. [CPI: 61, 3]

59. «*La maté porque era mía...*» —Les persecucions religioses, en determinats països, tenen alguna cosa de crim pasional. [CPI: 88, 1]